De Heraut

voor de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam.**
Insendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 2 April 1916. N°. 1993.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* 1.20, voor België per jaar *f* 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar *f* 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers *f* —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureel te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels *f* 1.20, voor elken regel meer *f* —.20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven *f* —.12 per regel.

Van de Voleinding.

CCIV.

ZESDE REEKS.

XXVII.

> Toen zeide ik: Wee mij, want ik verga; dewijl ik een man van onreine lippen ben, en ik woon in het midden eens volks, dat onrein van lippen is; want mijne oogen hebben den Koning, den HEERE der heirscharen, gezien.
> Jesaja 6 : 5.

We komen thans tot de dusgenaamde »groote Profeten«, waaronder Jesaia als verreweg de meest majestueuse vanzelf op den voorgrond treedt. Jesaia's profetie verplaatst ons in de tweede helft der achtste eeuw voor Christus geboorte. Ook hier verschillen de rekenaars. Vroeger stelde men Jesaia's profetisch optreden meest van 758 tot 690 voor Christus; sinds stelden anderen voor Jesaia's profetische werkzaamheid een periode van 740 tot 700; doch hoe ook genomen, het is en blijft de tweede helft der achtste eeuw voor Christus, waarin zijn machtige profetische werkzaamheid valt. Voor een inzicht in den historischen samenhang geven we hier allereerst de tijdrekenkundige opvolging, die 't best de beteekenis van Jesaia's optreden juist in deze periode doet uitkomen. Men zie uit deze tabel, hoe de vele Koningen in het koninkrijk van Juda, elkander zijn opgevolgd, en hoe ze zich over de vier eeuwen van David tot Zedekia verdeelen. Om het verschil dat thans in de tijdrekenkundige beschouwing al meer opkwam, geven we de oude en de nieuwe reeks. Men ziet er uit, dat 't voor het doel van deze artikelen er weinig toe doet, welke der beide reeksen men volgt. In beide reeksen toch nemen Uzzia en Jotham, Achaz en Hiskia de middenjaren in, en in deze periode valt Jesaia's optreden.

Koningen van Juda waren:

	Eerste reeks:	Tweede reeks:
Rehabeam	931 tot 915	975 tot 957
Abia	914 „ 912	957 „ 955
Asa	911 „ 871	955 „ 914
Josafat	870 „ 849	914 „ 889
Joram	848 „ 845	889 „ 884
Ahazia	844 „ 843	884 „ 883
Athalia	843 „ 837	883 „ 878
Joas	837 „ 796	878 „ 838
Amazia	795 „ 776	838 „ 810
Uzzia (Azarjah)	*775 „ 758*	*809 „ 758*
Jotham	*758 „ 735*	*758 „ 742*
Achaz	*734 „ 715*	*742 „ 727*
Hizkia	*714 „ 686*	*727 „ 698*
Manasse	685 „ 641	698 „ 643
Amon	640 „ 639	642 „ 641
Josia	638 „ 608	640 „ 609
Joahaz	608	609
Jojakim	607 „ 597	607 „ 597
Jojachin	597	597
Zedekia	599 „ 586	596 „ 586

Jesaia's profetieeen vallen nu in de cursief gedrukte periode. Volgens de ééne reeks loopt derhalve zijn periode van Uzzia tot en met Hizkia van 775 tot 686, en volgens de tweede van 809 tot 698. Met het oog op zijn profetieen een nauwelijks meetelleud verschil.

Het karakteristieke nu van deze periode ligt in den zeldzamen bloei, waartoe juist in deze Jesaiaansche periode, als we ons zoo mogen uitdrukken, de Koninkrijken van Juda en Israel gekomen waren. Het Koninkrijk van Israel viel voor Assyrie's overmacht in 722. Jesaia heeft alzoo Israels ondergang zelf beleefd. Al is het toch dat we zijn sterfjaar niet nauwkeurig kennen, het schijnt toch wel vast te staan, dat zijn leven tot in het jaar 700 vóór Christus voortschreed. Daar nu zijn optreden 't machtigst was in de periode van 750 tot 700, zoo mag vastgesteld, dat Jesaia beide Koninkrijken niet anders gekend heeft dan in hun hoogsten staat van bloei. Uit alle ons ten dienste staande gegevens toch blijkt, dat juist in die periode en in Samaria en in Jeruzalem een ongekende weelde heerschte; dat juist die toenemende weelde zoo in Nineve als Babylon steeds meer de opmerkzaamheid op de koninkrijken tusschen de Jordaan en de Middellandsche zee vestigde, en dat niet 't minst die ongekende uitwendige welvaart aan Tigris en Euphraat de neiging deed opkomen, om zich van deze bloeiende, machtige en rijke Staten meester te maken. Vooral in Oostersche landen kunnen de tijdperken van bloei en achteruitgang spoedig afwisselen. Onder David stond Israel oeconomisch zwak, en na David, onder Salomo, rees het schier plotseling tot een staat van ongekende weelde. Onder Rehabeam, en onder de koningen die van Abia tot Uzzia op elkander volgden, schijnt de maatschappelijke gesteldheid in Juda weer gedaald te zijn, maar reeds onder Ahazia won het weer, onder Athalia kwam er weer weelde op, en onder Uzzia en zijn onmiddellijke opvolgers schijnt een welvaart te hebben geheerscht, alsof de weelde uit Salomo's dagen was teruggekeerd.

Het hierdoor schier uitgelokte overdadige leven deed te Jeruzalem vooral een zeer scherpe tegenstelling opkomen. Eenerzijds drukte de weelde een stempel van wereldsche gezindheid op het meer gegoede en op den voorgrond tredende publiek, maar juist de hieraan genomen ergernis kweekte onder het lager staande publiek een vromen kring, die zich al meer uit het publieke leven terugtrok, en ten slotte door Jesaia finaal van den toongevenden kring werd afgescheiden. Zoo zag men te Jeruzalem hetzelfde verschijnsel opkomen, dat zich steeds bij zoo bedenkelijke sociale ontwikkeling voordoet, en ook ten onzent keer op keer zich heeft voorgedaan. Het was tot op zekere hoogte destijds in Jesaia's dagen gelijke toestand, als er in Galilea heerschte toen Jezus in dat gewest omwandelde. Ook toen toch stelde wat groot en aanzienlijk was, zich tegen Jezus over, en waren het schier eenigelijk de kleine lieden die in scharen van duizenden Jezus om zijn heerlijke prediking en om zijn wonderdaden opzochten. Nu was het echter in Jesaia's dagen opmerkelijk, hoe tusschen die afgedoolde hooge kringen, en dien trouwen kring van kleinen omvang, destijds één middenkring in stond, die nog deels uit gewoonte aan het heilige gehecht was, en toch anderdeels volop met het leven der wereld meedeed. Voor dezen middenkring nu hing er veel van het Hof af. Regeerde een afvallig Vorst, dan gleed deze middenkring geheel mee in het wereldsche leven af; rustte daarentegen de kroon op het hoofd van een vromen aanbidder van Jehovah, gelijk Hizkia, dan sloeg de uitwendige vorm van het publieke leven te Jeruzalem gedurig om. De ééne maal was het dan sociale mode, om met den vromen koning in den tempel op Sion te verkeeren, en een ander maal om met Manasse zich van den tempeldienst te vervreemden, en de ingeslopen afgoderij zoo goed als openlijk na te volgen. Dank zij Israels verleden, en de geheel eenige beteekenis van den tempel op Sion, brachten toch de oude volksgewoonten met zich, dat men, onder wat vorm dan ook, met het kerkelijk leven, als we het zoo noemen mogen, meedeed. De tempel op Sion had te geheel eenige beteekenis, om zich aan te stellen alsof men er niet mee rekende. Alleen maar, de religieband die aan Sion bond, was almeer verslapt. Het was al meer ijdele vorm geworden, om naar Sion op te gaan. Men deed dus beide, eenerzijds in Sion meedoen, en anderzijds de afgodische eeredienaten bezoeken en naloopen. En als men dan vroeg, bij welke van die twee men met zijn hart was, dan toonde geheel het optreden en geheel de houding, dat het afgodische warm vereerd, de dienst op Sion koel aangestaard werd; en juist dit heeft Israels geestelijk verval hand over hand doen toenemen.

Het was zoo bijna dezelfde toestand als onder ons in de tweede helft der 18e eeuw geheerscht heeft. Ook onder ons heette toen het publiek van alle gading nog met de kerk der vaderen mee te leven. Families die geheel en al van het kerkelijk leven vervreemd waren, vond men toen nog maar weinige. De jongeren trokken zich al meer terug, maar de man en vrouw van positie plachten hun zitplaatsen in het huis des gebeds nog steeds te bezetten. Ook was de prediking nog in hoofdzaak op de lijn der vaderen gebleven. Maar het huiselijk, het maatschappelijk en het burgerlijk leven was steeds meer van den hoogen geestelijken toon uit de 16e en 17e eeuw vervreemd. Fransche romanlitteratuur van min kuischen aard werd verslonden. De schouwburgen werkten zedebedervend. En geheel de samenleving daalde op lager peil. Dit was toen ook ten onzent oorzaak, dat de vromen kringen zich van het publieke leven al meer afscheidden, zich terug trokken en op zichzelf gingen staan. En zoo kreeg men ook ten onzent de drie groepen die in 1795 elk als onder eigen banier voor den dag kwamen. De radicaal-revolutionaire groep die de Franschen inhaalde en Oranje uitwierp. De braaf grootburgerlijke groep, die zich al meer verfranschte. En in de derde plaats de groep, voor wie Bilderdijk de lijdende held werd, en die zich steeds meer in hun gezelschappen van het nationale leven isoleerde. Het werd toen in die gezelschappen letterlijk nogmaals zooals 't onder Jesaia was geworden: Zie 't maar in Jesaia VIII : 16, waar de profeet uitroept: »Bind de getuigenis toe, en verzegel de Thorah onder mijn leerlingen«. Deze drieëenheid van het volk verklaart het dan ook, hoe te Jeruzalem zoo kort op elkander een Godverloochenend en een Godzoekend Vorst het bewind kon voeren, en hoe beide op hun beurt, voor een tijdlang, de publieke opinie achter zich kregen. Gelijk gezegd, de tegenstelling tusschen Hizkia en Manasse kon niet krasser, en toch blijkt't uit de historie, hoe niet slechts beide aanhang wonnen, doch hoe beide ook wel waarlijk beurtelings de invloedrijke kringen achter zich kregen. In Hizkia's dagen kreeg men te Jeruzalem den indruk, hoe vroom is toch het volk. En nauwelijks was Hizkia verdwenen, en Manasse in zijn plaats getreden, of men verbaasde er zich over, hoe diezelfde pas nog zich zoo vroom voordoende kringen, nu op eens weer al wat vroom was, door hun goddeloze houding ergerden.

Juist deze stand van zaken te Jeruzalem bracht nu de noodzakelijkheid met zich, dat te Jeruzalem een geheel andere profetische gestalte optrad dan te Samaria, of in het Koninkrijk van Israel. Te Samaria was geen vrome kring meer. Er zullen ook in Samaria nog wel enkele godzalige mannen en vrouwen zijn overgebleven, maar deze enkele personen verdwenen onder de massa, en ook mag wel aangenomen, dat wie van eenig aanzien was, uitweek naar Jeruzalem. Alleen het landvolk kon dat niet doen, en vandaar dat de zevenduizend, waarin Elia zijn sterkte vond, meer onder de landlieden te zoeken waren, en later in hun nakomelingen de schare leverden die Jezus in Galilea navolgden. Het hoogere leven der meer aanzienlijken daarentegen, en ook de ambtenaren en officieren, waren te Samaria geheel van Jehovah vervreemd. Hieruit verklaart het zich dan ook, dat de profeten die in Israel verschenen, voorzoover wij nog geschriften van hen bezitten, zich 't meest tot het landvolk wendden, en niet zelden zelfs uit het landvolk waren opgekomen. Israel behield dan ook voor de toekomst geen eigen beteekenis meer. Men weet wat door den lateren afval uit Samaria geworden is. Te Samaria had men nu eenmaal Sion afgezworen, en uit Dan en Bethel is de jammer van het verderf over de tien Stammen uitgegaan. Heel anders daarentegen stond het in het Koninkrijk van Juda. Reeds op zichzelf mag aangenomen, dat in den stam van Juda van oudsher een degelijker geloofsleven was opgebloeid. Men ziet dat reeds aan de houding van Juda, toen zijn broeders Jozef wilden ombrengen. Op Juda rustte van oudsher de belofte, die zich in den Messias vervullen zou. Aan Juda was ook Davids profetie toegekomen. David en zijn huis waren dan ook uit Juda. En ten slotte is het evenzoo uit Juda's stam, dat te Bethlehem de Heiland der wereld het licht zag. Zienlijk nu beeldde die voortreffelijkheid van Juda zich af in den tempel op Sion. In Efraïm was zulk een heiliging van de plaats van den Jehovah-dienst ondenkbaar geweest. Zou er een tempel voor Jehovah verrijzen, dan kon die niet anders dan in Juda's stam gebouwd en geheiligd worden.

Doch hierbij bleef het niet. Ook het huis van Aäron, en de kinderen van Levi, waren niet mee naar Samaria uitgetogen, doch in Juda gebleven, en wat zonde en zedebederf ook in Levi's stam ten slotte mocht zijn uitgebroken, toch bleef in het huis van Aäron en in Levi's stam nog altoos een heilige traditie voortleven, die een afval als in Samaria ondenkbaar maakte. Ook onder de kleine profeten zag men het reeds, hoe er zelfs profeten uit dezen van ouds geheiligden stam opkwamen. Zelfs kan gezegd dat de oude heidennatuur, die in David zoo heerlijk geschitterd had, niet in Samaria, maar te Jeruzalem na bleef leven. Reeds wat later onder de Makkabeën gezien werd, is hiervoor bewijs. Hieruit mag alzoo afgeleid, dat het Gode beliefd heeft, in den éénen stam meer dan in den anderen, een wortel des levens te sparen, waaruit op de door God bestemde ure weer een nieuw leven zou kunnen opkomen. En dit nu bleek een wortel van geestelijk leven te zijn, die in hooger zin alleen in Juda tieren bleef, en dat wel zoo tieren, dat er ten slotte toch weer een edele plant uit kon opbloeien. Soms voorzeker is het, of er tusschen Israel en Juda geen verschil meer te ontdekken valt. Telkens krijgt men den indruk, alsof beide rijken even diep gezonken zijn, en daar in Jeruzalem het zondige leven dan in tegenstelling met Sion nog zooveel sterker uitkwam, ontvangt men meer dan eens zelfs den indruk, alsof het verderf in Jeruzalem nog verder was voortgeschreden. Maar dit was schijn, en Gods oog zag steeds in Juda het rijske weer uit de afgehouwen tronk opschieten. Hoe diep schuldig ook Juda ten slotte staan mocht, uit Juda kon altoos nog weer nieuw leven opkomen, uit Israel niet. Niet in de lijn van Jerobeam, alleen in die van Rehabeam bewoog zich wat in de toekomst niet alleen aan Jacobs geslacht, maar aan heel de wereld de redding brengen zou. Vanzelf hing dit geheel en eeniglijk aan Gods beschikking, maar die beschikking Gods is dan ook de fontein, waaruit, door alle eeuwen heen, altoos weer het heilige en eenig ware uitspruit. Het is volstrekt niet zoo, alsof er onder de massa van onheilige individuen zoo nu en dan geheel onverwachts een vroom individu te voorschijn komt. De personen staan niet op zichzelf. Er is in elke familie een eigen trek. In elk gezin tintelt een eigen leven. En hooger op gaat dit tot in de stammen en in de rassen door. Thans in den jammerlijken wereldoorlog ziet men het weer, hoe ten slotte het volksbesef, het nationale gevoel, elk ander besef en zelfs het kerkelijk leven, voor een oogenblik terug wist te dringen, zoodat zelfs bisschoppen van de ééne Roomsche Kerk, openlijk, ter wille van hun band aan hun eigen volk, tegen elkander optraden. Ge kunt u zoo ook geen Jesaia als te Samaria geboren denken. Van alle stammen kon alleen de stam van Levi of van Juda zulke hoogstaande persoonlijkheden voortbrengen. Ook een man als Jesaia was niet maar een hoogstaand individu in zijn eigen persoon, maar tevens kind van zijn tijd, kind van zijn geslacht, en zoo ook zoon van Juda.

Het feit, dat de grootste onder de profeten juist destijds, en zulks wel in Juda, en te Jeruzalem is opgetreden, verklaart zich hieruit geheel. Er is in alles samenhang. Ook het licht der profetie gaf niet plotseling een middagzon. Het begon ook hier met een schemeren van den dageraad. Eerst half donker nog, toen al helderder opklarend. En zoo bleek ten slotte ook de profetie een plantinge Gods te zijn, die eerst van lieverlede zich tot hooger ontwikkelen kon, en eerst op het van God bestemde oogenblik haar vollen luister kon ontplooien. Hoe hoog ook bij Jesaia vergeleken, een Jeremia moge gestaan hebben, hij trad op in geheel ander milieu en onder geheel afwijkende omstandigheden, en reeds uit deze gegevens moest een gansch andere profetische verschijning rijpen. Ezechiël die onder ballingen opkwam, kon noch een Jesaia, noch een Jeremia zijn. Een Daniël staat tengevolge van zijn inleven in het Oostersche leven zelfs zóó geheel op zich zelf, dat velen zich Daniël nauwelijks meer als een zoon van Jacob konden denken, en daarom met zijn Godspraak niet rekenen wilden. Hierop moet daarom zoo volle nadruk gelegd, omdat men zóó eerst verstaat, hoe Jesaia niet een eenling is, die geheel uit zichzelf opkwam, maar hoe in Jesaia ten slotte de profetische plant haar vollen bloei ontluiken doet. De profetie is in Israel niet een hebbelijkheid van enkele personen, noch ook een gave, die geheel op zichzelf aan enkele individuen verleend is. Heel de profetie is een samenhangend verschijnsel. Ze stond als levensuiting niet op zichzelf. Ze zou bij elk ander volk in die mate en op die wijze zich niet hebben kunnen ontwikkelen. In de profetie onder Jacobs nageslacht openbaart zich een levensuiting, die met heel den aard van het volk, met zijn verleden, met zijn roeping, en met de aan dat volk verleende gave samenhangt. En juist dit nu wordt zoo ten eenenmale miskend door een ieder, die in de profetie niet anders ziet, dan een dictaat dat van God kwam, en dat de profeet opschreef, en dat nu als een eerst geschreven en later gedrukt boek de wereld is ingegaan. Wie 't zoo beschouwt ziet heel het heilig karakter der profetie voorbij. Een dictaat opschrijven kan een ieder die schrijven kan, mits zijn gehoor hem in staat stelt de klanken op te vangen. Was de profetie en de ingeving in het gemeen niet anders dan een voorspreken, en het voorlezen van een boek geweest, zoo zou zelfs de man hebben kunnen ontbreken, die zich voor het opschrijven leende. De gramophoon, die men sinds uitvond, had dan, buiten alle menschelijke bemoeiing om, het Goddelijk dictaat kunnen opvangen en het straks kunnen uitgeven. Ja, men kon nog verder gaan. De wet der tien geboden is door God zelf op het marmer ingegrift. Mozes deed er niets aan, dan dat hij de steenen tafelen, waarop God die wet gegrift had, wegdroeg. Hieruit nu volgt immers, dat, zoo 't Gode beliefd had, afgezien van alle geestelijke inwerking, aan de wereld zeker aantal volzinnen gewoon weg mee te deelen, in Gods Almacht alle gegevens aanwezig waren geweest, om heel de Heilige Schrift, zonder eenige menschelijke tusschenkomst, in leesbaar schrift voor ons in gereedheid te brengen.

Doch hieruit ziet men dan ook, hoe volstrekt onhoudbaar de geheele voorstelling is, alsof in den profeet niet anders dan een geroepen individu ware te eeren. Als God een profeet roept, dan is 't Gods eigen bestel, dat dien profeet uit een bepaald volk deed geboren worden, en deed geboren worden uit daartoe door God zelf verkoren ouders, en wel uit ouders die behoorden tot een bepaalde familie, gezin en stam, en die in zich, krachtens hun geboorte, al dat eigenaardige en bijzondere bezaten, dat straks voor hun profetische werkzaamheid eisch zou zijn. Ook hier kan niet sterk genoeg op *de variatie* in de geslachten nadruk worden gelegd. Het is niet waar, dat elk kind dat geboren wordt, eenvoudig een creatuur van zeker soort, en altoos van een vast model is. Zie 't maar aan wat David in Psalm 139 zong. Ontvangenis en geboorte en opvoeding, het gaat alles onder Gods bestel, en eindeloos is de rijke variatie, waarin God bij alle menschenschepping den oneindigen rijkdom van zijn gaven toont en verheerlijkt. Nu is het zeer zeker waar, dat bij meer dan één profeet de profetische gave nog op zoo lage trap van ontwikkeling kan staan, dat het bijzondere er nog bijna niet in uitkomt. Doch dit is zoo bij alle planten. Wie de allereerste levenskiem van wat plant ook uit den bodem ziet opkomen, neemt nog nauwelijks eenig verschil waar. Het is dan een klein kiempje, waarin ons oog vaak de soort en natuur nog niet onderscheiden kan. Zoo nu was het ook met de eerste beginselen der profetie. Daarin was nog ter nauwernood onderscheid waar te nemen. Maar als de plant in groei voortschrijdt en ten slotte in haar bloem uitkomt, dan ziet een ieder het onderscheid. En zoo ook was het bij de profetie. Hoe verder ze voortschreed, hoe ze steeds meer een eigen karakter aannam, en van lieverlede haar voltooiing, als we ons zoo mogen uitdrukken, naderde. Juist hieraan ontleenden we dan ook het recht, om Jesaia als den eerste zelfs onder de groote profeten op den voorgrond te plaatsen, omdat onbetwist het volle, rijke wezen der profetie eerst in hem ten volle aan het licht is gekomen. Een nog hooger gaande profetie is ondenkbaar, en zelfs de apostelen kunnen niet gezegd worden in hun profetische taak hooger te hebben gestaan. Zelfs een Johannes op Pathmos kan als profeet niet boven Jesaia worden gesteld.

Nu kan zeer zeker, gelijk we ook bij David zien, niet alleen een eenig held, maar ook een historisch geheel eenig man, zelfs uit een schaapherder geboren worden, iets wat weer een geheel andere toelichting zou vereischen, maar heeft men gelijk hier in de profetie met een *historisch* verschijnsel te doen, dat zich bij een *bepaald* volk over *vele eeuwen* uitstrekt, dan is het niet toevallig, dat juist in een Jesaia zich de hoogste bloei van dit profetisch verschijnsel aandient. Jesaia was afgestamd van een bepaald geslacht. Hij behoorde tot een bepaalden stam. Hij was geboren in een eigen familie. Die familie bekleedde een bepaalden stand en had een eigen verleden. En al deze gegevens saam hebben nu onder Gods hoog bestel ten slotte den persoon van Jesaia voortgebracht, en in dezen persoon van Jesaia al de gegevens saam doen komen, die voor de hoogste uiting van het profetische leven eisch waren. Slechts ten deele kunnen we dit in zijn geslacht na wijzen, en grootendeels blijft dit ook bij Jesaia een mysterie. Alleen aan de uitkomst zien we, wat wondere profetische gaven het God beliefd had in dezen geheel eenigen ziener te doen geboren worden. Vanzelf hebben de samenstellers van de Heilige Schrift Jesaia dan ook aan het hoofd van de geheele reeks van profeten geplaatst. De Rabbijnen brachten hier wijziging in. Maar de Kerk zoo van het Oude als van het Nieuwe Verbond heeft nimmer geaarzeld, om in Jesaia's geheel eigen persoonlijkheid den voltooiden bloei van geheel de plant der profetie te eeren, en hem steeds de hoogste plaats der eere aangewezen. En niet alleen dat de samenstellers van de Heilige Schrift dit niet laten konden, maar ook in al de eeuwen die sinds verliepen, heeft de Christelijke Kerk bepaaldelijk in Jesaia de volle, rijpe vrucht van de Goddelijke profetie genoten. Ook Jeremia wordt hoogelijk gewaardeerd. Ook Ezechiël, en vooral Daniël, kunnen steeds op warme belangstelling rekenen, maar toch, boven Jesaia ging geen ander. Wie uit Jesaia predikt voelt nog de bezieling, die in eigen predikatie van dezen profeet uitgaat. Inhoud, toon, stijl, wijze van toespreken, het staat hier

alles hooger dan bij eenig ander profeet, en zelfs de letterkundigen die buiten onzen kring staan, erkennen herhaaldelijk, hoe de taal en de toon van de Bergrede, in geen menschelijk geschrift meer haar voorbode heeft aan te wijzen dan in Jesaia veertig tot zes en zestig. Jesaia is als profeet onovertroffen, en niet onder woorden is het te brengen, wat bezieling, wat verheffing al deze 26 eeuwen van Jesaia's Godspraken onder alle volken is uitgegaan.

DR. A. K.

„En sloegen hem met vuisten".

Toen spogen zij in zijn aangezicht, en sloegen hem met vuisten. Matth. 26 : 67.

In niet geringe mate wordt het lijden van den Christus gekenteekend door het machtige feit: *dat het Woord vleesch is geworden.* Dat het lijden van Jezus in nog hooger mate zelfs ook een *geestelijk* karakter droeg, voelt ge aan de verzoeking van Satan, aan Judas verraad, aan Petrus' verloochening, aan den hoon van de priesters bij het Kruis. Zelfs mag niet geaarzeld in dit *geestelijk* lijden van den Christus de bangste smart te zien, die hij doorworsteld heeft. Maar hoe zwaar dit geestelijk lijden ook op Jezus geestelijk wezen moge gedrukt hebben, niet 't minst in Gethsemane, toch is het aan de eere van den Man van Smarte te kort doen, indien ge ook voor wat hij *lichamelijk* leed, geen innig deelnemend gevoel hebt.

De vleeschwording van Jezus is in zijn Middelaarswerk niet bijkomstig. Denkt ge u die vleeschwording weg, of ontneemt ge er althans de volle beteekenis aan, dan verflauwt ge de beteekenis van geheel zijn Middelaarschap. In geheel onze Verlossing is dit toch het hoofdkenmerk, *dat Jezus in onze plaats treedt.* Dat hij, om dit te kunnen doen, niet slechts in schijn, doch wezenlijk *mensch* werd. Dat hij zonder mensch geworden te zijn, zijn Middelaarswezen gemist had. En dat hij, om de reddende taak, die hij hiermede op zich nam, te kunnen vervullen, niet slechts een menschelijke *ziel* aannam en een menschelijken geest in zich werken liet, maar dat hij, naar den vollen eisch van onze menschelijke natuur, ook in het menschelijk *lichaam* inging, ons menschelijk *vleesch* aannam, en zóó alleen in staat was, om ook *dat* lijden te ondergaan, dat bij ons menschen uit het lichaam opkomt, en in ons vleesch de smart inbrengt.

De zoo licht opkomende neiging, om het lijden van onzen Heiland zoo goed als eenigszins in het zielelijden te zoeken, gaat dus rechtstreeks tegen de Schrift en tegen de geheele Godsopenbaring in. De engelen zijn van andere, enkel geestelijke natuur, maar voor ons menschen is 't *lichamelijk* aanzijn even noodzakelijk als ons zielswezen. Eerst zelfs, zoo leert het Genesis, formeerde God de Heere het menschelijk lichaam, en eerst daarna blies Hij in dit vooraf geschapen lichaam den menschelijken levensgeest. Dat Jezus, na zijn sterven aan het Kruis, geestelijk nog voortleefde, was niet genoeg. Ook lichamelijk moest hij ten derden dage uit het graf weer opstaan. Toen de Heere in 't eind scheiden zou van deze aarde, loste hij zich niet in een louter geestelijk wezen op, maar voer lichamelijk op ten hemel. En, ook daarboven, bij den Troon Gods, is nu de Zoon des Menschen niet louter geest geworden, maar ook in zijn staat van verheerlijking toch mensch, en mensch ook in het lichaam gebleven. En zoo is 't altoos weer wat Johannes bockstaafde, het Woord *was vleesch geworden* en is vleesch *gebleven*. En ook het lijden van den Christus kunt ge daarom niet verstaan, zoo ge ook voor het vleeschelijke, het lichamelijke lijden van uw Heiland niet, even goed als voor zijn zielsbenauwdheid, een open oog hebt.

De lijdenshistorie bevestigt dit dan ook.

We laten het lijden dat aan Gethsemane voorafging, nu rusten. Slechts worde nimmer vergeten, dat Jezus in zijn geboorte niet onze paradijs-natuur aannam, maar onze *vervloekte* natuur, en dat hij daardoor al de dagen zijns levens hierbeneden ook lichamelijk dierf wat hem als Zoon Gods, en als het eeuwige Woord, eigen was.

Maar ook al bepaalt ge u nu tot het lijden dat met Gethsemane inzette, of wilt ge tot het lijden in zijn van passie, dan nog treft het u telkens, hoe de Evangelien keer op keer u berichten van geweld aan Jezus gepleegd, van ruwen brutalen overmoed, die op Jezus is toegepast, van opzettelijke pijn die hem ook naar het lichaam is aangedaan.

Reeds bij den uitgang uit den Hof van Gethsemane werd hij door de soldaten aangegrepen, en ge gevoelt wat reeds dit gewelddadig aangegrepen worden voor Jezus fijngevoelig wezen zijn moest. Maar recht uitbreken deed dit ruw geweld toch eerst in het Sanhedrin. Jezus had toen zijn Goddelijk Zoonschap beleden, en daardoor het Sanhedrin in zijn vermeend gezag aangetast, ja, het zonder sparen in Gods naam veroordeeld. En nu brak op eenmaal de woede, de hartstochtelijke woede tegen Jezus los. Alles vloog tegen Jezus op. Niets ontzag men meer. Jezus werd geduwd en gestuwd van den een tegen den ander. Met oogen vol ziedenden toorn staarde 't al op hem aan. En toen ging 't ten leste zóóver, dat ze sissend van woede Jezus spogen in zijn heilig gelaat, hem op zijn aangezicht met geballde vuisten sloegen, en hem, als ware het nog niet genoeg, slagen van onder op tegen het kinnebakken gaven, als wisten ze niet hoe hem gevoeliger te kranken en te havenen.

Voeg daar nu bij, wat later voorviel, denk aan wat bij Herodes is gebeurd, leef er een oogenblik in, hoe Jezus gegeeseld is geworden: en als ge dan op den weg naar Golgotha merkt, hoe Jezus toen reeds niet meer in staat was, om op zijn schouder het kruis voort te sleepen, dan komt 't toch hierin vooral uit, wat Jezus in die enkele uren bitterlijk naar het lichaam gekweld is geworden. Reeds toen begaf hem het overspannen zelfbesef. Jezus kon niet meer. En zoo overmachtig was hij toen reeds lichamelijk aangetast, dat hij neerzeeg.

'En let nu wel: toen reeds neerzeeg, toen toch de smarten van het Kruis, en straks de smarten van den naderenden dood nog komen moesten. Denk aan dien uitroep: »Mij dorst." En toen eindelijk dat: „Vader, in uwe handen beveel ik mijnen geest«. O, het lijden vóór en het sterven aan het Kruis het is ook naar het vleesch, en in lichamelijken zin, zoo bang tot den dood toe geweest. Zoo verlossend was te midden hiervan die triumfkreet: »Het is volbracht«.

Dit ondergaan nu, volstrekt niet alleen van het geestelijk, maar even gevoelig van het lichamelijk leed, stemt met heel het optreden van het Vleeschgeworden Woord saam.

Of wat zijn de wonderen van Jezus in hoofdzaak anders, dan 't genezen van kranken, het stillen van den honger, het opwekken uit den dood. Een gestadige bemoeiing van den Heiland, om juist aan het lijden van 't *lichaam* tegemoet te komen, het te ondervangen, het te stillen, en er met Goddelijke wondermacht over te triomfeeren. Zelfs 't behoeftige bestaan, dat Jezus zelf onderging, wijst op geheel 'tzelfde verschijnsel. Zeker, liefde heeft hem gediend, maar toch, zelfs wat de vossen in hun holen hadden, heeft Jezus gemist. Geen plek op aarde kon hij de zijne noemen. Geen woning, die de zijne mocht heeten, ontsloot zich voor hem. En als hij gedurig zich in de eenzaamheid terugtrekt, om zijn Vader in het gebed te zoeken, spreekt hier dan de behoefte aan rust niet in, aan rust ook van het lichaam? Ook lichamelijk is 't aldoor een worstelen voor onzen Heiland geweest, die, drie jaren lang, een leven van ontbering, van inspanning, en van vermoeienis doorstond.

En waar ge óók wel op denken moogt, in Christus' Kerk spiegelt geheel hetzelfde zich af. Ook de Kerk van Christus verliest zich niet in 't vergeestelijken, maar is beide, én geestelijk én lichamelijk, tot zegenen en weldoen geroepen. Twee heilige ordin staan in die Kerk van Christus gereed, om deze tweeledige worsteling voort te zetten. Er zijn *Herders* voor de geestelijke verzorging, maar daarachter ook *Diakenen* voor den lichamelijken nood. Waar Jezus ook optreedt, altoos golft die dubbele stroom van genade eenerzijds naar de ziel, en anderzijds naar het lichaam. Het is 't Woord dat nog altoos *vleesch wordt*, ook in de zorge voor wie krank is, en in nood verkeert. Wat ook uit die Vleeschwording ons toekomt, is zoo alomvattend en zoo volzalig.

Maar lees 't dan ook gedurig, vooral in de lijdensweken, na, wat die Vleeschwording aan uw Heiland gekost heeft.

Zoo'n spuwende, woedende Jood in het Sanhedrin, die op Jezus aanvliegt, om hem met zijn vuist een slag op het heilige gelaat te geven, en dan nog eens van onderop hem een slag op het kinnebakken toeduwt, het moet voor uw Heiland een zoo demonische smart zijn geweest.

En toch, ook dit heeft Jezus willen ondergaan, ook daartoe heeft hij zich overgegeven, ook al was het *een sterven vooruit* eer hij stierf. En dit alles om ook u te redden, nu reeds naar de ziel, maar eens, als de heerlijkheid in zal gaan, ook om u te zaligen in het brooze lichaam.

Dr. A. K.

Amsterdam, 31 Maart 1916.

De opmerking in de liberale pers gemaakt, dat deze schrikkelijke oorlog het religieuze leven niet verdiept heeft bij de volkeren van Europa, is waar, en ook onzerzijds is meermalen op dit droef verschijnsel gewezen. Nooit heeft God de Heere de volkeren zoo zwaar getuchtigd als in dezen tijd, maar ook nooit is er zoo weinig verootmoediging geweest.

Het sterkst springt dit in het oog, wanneer men onzen tijd vergelijkt met hetgeen in Europa gezien werd tijdens de Napoleontische oorlogen, die ook heel de wereld in beroering hebben gebracht. Toen was de vrucht van den wereldoorlog een machtig geestelijk réveil, dat de volkeren van Europa weer tot God den Heere terugbracht en zelfs de vorsten van Europa een heilige alliantie deed sluiten. Maar thans schijnt het veeleer, alsof men tegen het oordeel zich verhardt en naar de roede niet luisteren wil. Natuurlijk vellen we daarmede geen oordeel over hetgeen in het verborgen zieleleven door de genade Gods gewerkt wordt. Maar wie op de publieke uitlatingen van het volksleven afgaat, vindt zeker geen oorzaak om te roemen, dat deze oorlog winste afwierp voor het Koninkrijk Gods. Eer het tegendeel. Een leugengeest, zoo als thans over de volkeren is uitgegoten, is nooit gezien. Over de verwildering van de jeugd, die zonder toezicht thuis gebleven, aan allerlei baldadigheid zich schuldig maakt, wordt overal geklaagd. De arbeiders, die in de munitiefabrieken hooger loonen verdienen dan ooit te voren, verbrassen het op dierlijke wijze. En wat het ergste is, zelfs de kansel wordt misbruikt om tot al feller haat de volksmassa te prikkelen.

Maar hoe droef dit alles is, toch mag men daarom aan de andere zijde niet overdrijven door de voorstelling te geven, alsof ook op het oorlogsterrein zelf, waar de soldaten elk oogenblik den dood moeten trotseeren, de levensernst niet verdiept is geworden en geen enkele geestelijke vrucht zou worden gevonden. De arbeid, dien de Christelijke studentenvereenigingen onder de studenten aan het front hebben verricht, heeft wel degelijk voor menigeen, die vroeger onverschillig was, zegen afgeworpen. Vooral de roerende getuigenissen die de Duitsche studentenvereeniging ontving en die ze onder den titel Feldfrüchte uitgaf, bewijzen dit. Wat een dezer studenten schreef: »Men leert in den oorlog van zichzelf klein en van God groot denken", is de toon, die telkens in deze brieven weerkeert. En dat dit niet alleen van de studenten in Duitschland geldt, maar evenzeer van de gewone militairen, bleek me nog onlangs, toen ik in Duitschland vertoevende een predikant daar bezocht, die geregeld in correspondentie stond met al zijn gemeenteleden, die onder de wapenen waren en die verspreid waren over de fronten in Rusland, Frankrijk, België en Servie. Uit die brieven sprak wel degelijk een geest van ootmoedig schuldbesef en blijmoedig Godsvertrouwen, een toon ook van hartelijke dank voor wat hun trouwe »Pastor« voor hen deed."

En niet minder opmerkelijk is, wat ik, om ook deze persoonlijke ervaring hier mede te deelen, verleden zomer aangaande het Fransche leger vernam, toen ik in het Zwitsersche bergdorpje Saas-fee het genoegen had kennis te maken met Prof. Dr. Westphal, die thans predikant is bij de Eglise libre te Lausanne. In zijn gemeente besloten enkele eenvoudige werklieden wat te doen voor de Evangelisatie onder de Fransche soldaten. Prof. Westphal schreef daartoe zijn »Leven van Jezus van Nazareth«, dat in chronologische volgorde de evangelieverhalen aaneenschakelt en aldus de gebeurtenissen uit het leven van Jezus met zijne gesprekken mededeelt. Besloten werd nu dit boekje, dat niets anders dan den inhoud des Evangelies biedt, kosteloos onder de Fransche soldaten te verspreiden, mits op voorwaarde, dat er *eerst om gevraagd werd* aan het comité, dat de verspreiding op zich nam. Dit laatste werd als voorwaarde gesteld, omdat men zeker ylde zijn, dat het boekje *begeerd* werd en *gelezen* zou worden. En de aanvragen kwamen niet bij honderden maar bij duizendtallen in, zoodat nu reeds meer dan 60.000 exemplaren zijn verzonden. De eene soldaat liet het aan den ander zien en deze wilde het ook hebben, schreef er om en kreeg het. Roomschen en Protestanten, geloovigen en vrijdenkers wilden het hebben. Het vond zijn weg niet alleen bij de soldaten en onderofficieren, maar tot onder de hoogste rangen van het leger, en generaals, wier naam met roem overdekt is, hebben om dit eenvoudig Evangelieverhaal gevraagd en gedankt voor den rijken troost, die het hun bracht. Prof. Westphal toonde me de brieven, die hij als dankbetuiging ontvangen had, en het was roerend om te lezen, hoe dankbaar men was voor dit boekske, dat in al zijn eenvoud zoo heerlijk tot hun hart gesproken had. Een dergelijke verspreiding van het Evangelie zou in gewone tijden in het Fransche leger ondenkbaar zijn geweest en het was wel degelijk de ernstiger stemming, door het gevaar van den oorlog gewekt, die het oor en het hart opende voor de heerlijke vertroosting van het Evangelie. Zelfs drong de roem van dit boekje door naar Italie en werd het daarom op verzoek van verschillende militairen in het Italiaansch vertaald, om ook onder de Italiaansche soldaten verspreid te worden, terwijl thans ook een Hollandsche vertaling in bewerking is voor onze soldaten en voor de Belgische geinterneerden.

In hoeverre deze Evangelisatiearbeid blijvende vrucht zal afwerpen, zal de toekomst moeten leeren. Maar het feit is er niet te minder opmerkelijk om, dat zelfs in het zoover afgedoolde Frankrijk, waar een Minister verklaarde, dat »de lichten aan den hemel waren uitgedoofd«, nu zoo ernstige beproeving over het volk kwam, de begeerte naar het »licht van den hemel« weer zoo sterk werd.

Dat is althans een zegen, die aan deze anders zoo diepdroevigen oorlog te danken is.

Een neteligo quaestie.

Onder dezen titel heeft een kerkeraadslid van de Hervormde Kerk te Alphen in een historisch verhaal met de betreffende actestukken meegedeeld, wat er in 1914 en 1915 daar is voorgevallen in zake de attestenquaestie.

Ook hier herhaalde zich weer hetzelfde droeve en ergerlijke spel, dat telkens met deze attesten in de Hervormde Kerk wordt afgespeeld. Enkele moderne jongelieden te Alphen, die wilden aangenomen worden, maar wel begrepen, dat hun eigen Kerkeraad hen niet toelaten zou, gingen nu naar Oudshoorn, waar de predikant modern is en werden daar aangenomen. De Kerkeraad te Alphen weigerde echter hen in te schrijven als lidmaat, waarop een aanklacht volgde bij het Classicaal bestuur te Leiden, dat de inschrijving gelastte. De Kerkeraad diende daarop bij het Provinciaal Kerkbestuur van Zuid-Holland een aanklacht in tegen het Classicaal Bestuur, dat dit zijn plicht verzuimd had, omdat het niet de hand hield aan Art. 11 Algemeen Reglement. Het Provinciaal Kerkbestuur verklaarde op deze klacht niet te kunnen ingaan wegens een formeele vergissing, die de Kerkeraad begaan had. En de Kerkeraad eindigde met de lidmaten in te schrijven.

Op twee dingen in deze procedure wenschen we de aandacht te vestigen.

Voorcerst op den grond, waarop het Classicaal Bestuur van Leiden, dat naar we meenen in zijn meerderheid orthodox is, den Kerkeraad van Alphen in 't ongelijk stelde.

Die grond is: voorcerst dat de Kerkeraad van Alphen betuigt op den voorgrond te moeten stellen, wat de Koning der Kerk eischt en dat art. 11 Algemeen Reglement moet gehandhaafd worden, zonder echter ook maar in de verste verte schijn of schaduw van bewijs te leveren, dat de Kerkeraad van Oudshoorn niet zou vragen naar den eisch van den Koning der Kerk en zich niet zou laten gelegen liggen aan de naleving van art. 11 Algemeen Reglement.

En ten tweede »dat de Kerkeraad van Alphen zonder eenig bewijs vaststelt, dat de predikant van Oudshoorn modern is en dat de vier genoemde personen (d.w.z. die aangenomen waren) zich niet kunnen verecnigen met de leer onzer Kerk, welke uitspraken van den Kerkeraad bedoelen zware beschuldigingen in te brengen zonder krachtige en onwedersprekelijke bewijzen.

De Romeinen hadden een spreekwoord: augur augurem ridet, de eene sterrenwichelaar lacht den ander uit. We denken dat de heeren van het Classicaal Bestuur elkander even lachend zullen hebben aangezien, toen ze dit schreven. Of is men te Leiden zoo weinig met de kerkelijke toestanden op de hoogte, dat men daar niet weet, dat de predikant en kerkeraad te Oudshoorn „modern" zijn? En hoe kan er »sprake van zijn, dat men een »zware" beschuldiging tegen iemand inbrengt, wanneer men eenvoudig constateert, waarvoor hij zelf openlijk uitkomt?

Zoo steekt men in de Hervormde Kerk den gek met degenen, die nog voor het belijdend karakter der Kerk opkomen.

Maar niet minder treurig is wat de Kerkeraad te Alphen zelf deed. Hij verklaarde eerst aan het Classicaal Bestuur, dat hij weigeren moest de bedoelde personen in te schrijven »op grond dat hij *in alles gehoorzaamheid en rekenschap schuldig is aan den Koning der Kerk*" en dat hij door deze inschrijving te doen, handelen zou »*tegen zijn* geweten en heilige overtuigingen, tegen de leer en verordeningen der kerk."

Niet waar, na zulk een pertinente verklaring verwacht ge, dat de Kerkeraad weigeren zal, al zou de Synode zelf het gelasten, om te doen wat naar zijn heilige overtuiging zonde is en ongehoorzaamheid aan Christus.

Want tegen zijn geweten en heilige overtuiging mag men immers nooit ingaan.

Maar als het Classicaal Bestuur de inschrijving toch gelast, buigt de Kerkeraad deemoedig het hoofd en schrijft de leden toch in, op grond dat verdere weigering »handelingen van het Classicaal Bestuur tengevolge zou hebben, welke de Kerkeraad niet in het belang der gemeente acht.«

Zoo geeft de Kerkeraad toe uit angst voor een afzettingsbul.

Maar is het niet een schande voor Christus Kerk en een aanklacht tegen dezen Kerkeraad zelf, dat hij aldus naar eigen verklaring gehandeld heeft *tegen zijn geweten* en *tegen zijn heiligste overtuiging* in. Hij mag »de verantwoordelijkheid van deze inschrijving voor rekening van de Hoogere Besturen laten," maar met deze uitvlucht dekt hij zijn eigen beginselverzaking niet.

De schrijver dezer brochure, die deze droeve historie meedeelt, eindigt met te zeggen:

»Hiermede is echter de netelige quaestie niet opgelost.

De vraagt blijft: wat is de Nederlandsch Hervormde Kerk. Een belijdende Kerk? Dan is inschrijving (der moderne leden) in strijd met het belijdende karakter der Kerk.

Is de Hervormde Kerk een belijdenislooze Kerk?

Waarom dan die zaken niet genoemd, zooals ze zijn? Nu wordt in theorie het belijdend karakter der kerk gehandhaafd, en in de practijk het belijdenislooze«.

Broederlijke trouw?

Zoo nu en dan hoort men, dat op plaatsen, waar de beide Gereformeerde Kerkformaties tot saamsmelting kwamen om nu als broeders saam te gaan inwonen in een kerkelijk huis, het eigenaardige verschijnsel zich voordoet, dat bij de kerkelijke verkiezingen van ambtsdragers alleen mannen van een bepaalde richting worden gekozen.

Kwam dit nu op een klein dorpje voor, waar men maar twee of drie ouderlingen heeft en dikwijls moeite genoeg moet doen om geschikte personen te vinden, dan zou men hier niet aan boos opzet behoeven te denken. Voorzichtig is zulk een handelwijze ook dan nooit, maar men kan niet op elke slak zout leggen. Maar geheel anders staat de zaak, wanneer zulke feiten zich voordoen in groote steden, waar de Kerkeraad uit een zeer talrijk college cestaat. En als men dan ziet, dat stelselmatig bij elke voorkomende vacature een streven bestaat om alle candidaten van de eene vroegere kerkformatie uit den Kerkeraad te verwijderen en te zorgen, dat de Kerkeraad alleen mannen van de andere vroegere Kerkformatie telt, dan kan hier kwalijk aan toeval worden gedacht. Veeleer rijpt dan het vermoeden, dat hier opzet in het spel is. Opzet om door stemmenmeerderheid de eene groep uit den Kerkeraad te werpen en te zorgen, dat men zelf de alleenheerschappij in den Kerkeraad krijge.

Zoo werd ons nog pas bericht, dat in een onzer provinciale hoofdsteden bij de jongste verkiezing alle B-broeders uit den kerkeraad waren verwijderd, om voor A-broeders plaats te maken.

De verontschuldiging, dat men alleen naar geschikte candidaten vraagt en niet naar A of B, is natuurlijk een doekje voor het bloeden. Want ieder weet wel, dat in een »samengesmolten gemeente het minstens een geslacht duurt, voordat het A en B voorgoed verdwenen zijn. En het zou al te onnoozel wezen om te onderstellen, dat »geschikte candidaten" juist alleen bij de eene groep te vinden waren.

Nu is het uiterst moeilijk om langs kerkelijken weg tegen een dergelijke scheuding van de broederlijke trouw redres te vinden. Formeel is zulk een verkiezing natuurlijk wettig, en klacht bij de Classis zou dus weinig helpen. Maar wel kan publiek tegen zulk een partijdrijven in Christus' Kerk worden geprotesteerd. Het gevolg daarvan is, dat er bitterheid gewekt wordt en dat een vloek over het kerkelijk leven komt.

De kinderen des Verbonds.

XXVII.

Het beroep op Matth. 28 : 19 en Marc. 16 : 16 als positief bewijs tegen den kinderdoop gaat dus niet op. Maar evenmin snijdt het tweede argument hout, dat een rechtstreeksch bevel om kinderen te doopen in de Heilige Schrift niet wordt gevonden en daarom de kinderdoop ongeoorloofd zou wezen.

In de eerste plaats toch gaat dit argument van de geheel onjuiste gedachte uit, dat alleen datgene wat met zoovele woorden in de Heilige Schrift staat uitgedrukt, voor ons als regel zou hebben te gelden, maar niet datgene wat bij wettige gevolgtrekking uit de Heilige Schrift wordt afgeleid. Dit zich vastklemmen aan de letter van de Heilige Schrift nu is zeker niet in overeenstemming met wat Christus zelf ons heeft geleerd. Want toen de Heere Jezus met de Sadduceen en strijd kwam over de leer van de opstanding der dooden, die zij verwierpen, omdat deze nergens uitdrukkelijk wordt geleerd in die boeken van het Oude Testament, die zij alleen als echt aannamen, is Christus voor dit argument geen oogenblik uit den weg gegaan, maar heeft hun geantwoord: »Gij dwaalt, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods«. En als bewijs, dat de Schrift wel degelijk de opstanding der dooden leert, wees hij er hen op, hoe in het boek van Mozes, dat ze als Gods Woord aannamen, geschreven stond, hoe God in den doornbosch tot Mozes gesproken heeft zeggende: Ik ben de God Abrahams, en de God Izaks en de God Jakobs. Letterlijk nu heeft deze tekst niets met de opstanding der dooden te maken, maar de Heere Jezus zelf laat er op volgen, waarom dit woord Gods beslist: »God nu is niet een God der dooden, maar der levenden, want zij leven Hem allen«. Indien God de Heere gezegd had: Ik ben de God van Abraham, Izak en Jakob geweest, dan zou dit woord geen beslissende kracht hebben gehad, maar nu God de Heere zoovele jaren, nadat deze patriarchen gestorven waren, zich nog de God van Abraham, Izak en Jakob noemt, volgt daaruit, dat ze niet voor goed in den dood zijn weggezonken, want dan zou God een God der dooden zijn, en Hij is niet een God der dooden maar der levenden. Hier hebben we dus een der sterkst sprekende voorbeelden, hoe de Heere Jezus zelf bij een twistvraag, die destijds onder de Joden bestond, een gevolgtrekking uit de Heilige Schrift maakt en die gevolgtrekking even bindend acht als wat er uitdrukkelijk vermeld staat. En met evenveel recht, merkten onze vaderen terecht op, mogen ook wij ons beroepen voor den kinderdoop op hetgeen wel niet rechtstreeks en met zoovele woorden in de Heilige Schrift staat, maar hetgeen bij wettige gevolgtrekking daaruit kan worden afgeleid. Het is daarom de vraag niet, of uit de Schrift een uitdrukkelijk bevel kan worden aangehaald om kinderen te doopen, maar of de Schrift ons leert, dat de genade, die in den doop ons afgebeeld en verzegeld wordt, ook aan de kinderen toekomt. Staat dat vast, dan volgt hieruit van zelf ook, dat de kinderen gedoopt moeten worden, want de Apostel Petrus heeft als regel voor den doop gesteld, dat men »den doop niet mag weren van hen die gelijke gaven van God ontvangen hebben als wij« (Hand. 10 : 47 en 11 : 17). De grond voor den kinderdoop ligt dus wel degelijk in de Schrift zelf.

Maar ook afgezien daarvan gaat dit argument niet op, omdat er wel degelijk een uitdrukkelijk en rechtstreeksch bevel Gods bestaat om niet alleen aan de volwassenen, maar ook aan de kinderen, die in het verbond Gods begrepen zijn, het teeken en zegel van dit verbond te schenken. God de Heere heeft, toen Hij het verbond der genade met Abraham oprichtte en het teeken daarvan hem gaf in de besnijdenis, hem ook gelast, dat teeken te geven aan het zaad, dat uit hem zou geboren worden. »Ik zal mijn verbond oprichten tusschen Mij en tusschen u en tusschen uw zaad na u in hunne geslachten tot een eeuwig verbond, om u te zijn tot eenen God en uwen zade na u«, sprak God de Heere tot Abraham, en daarna volgde het bevel aangaande het teeken des verbonds: »Dit is mijn verbond, dat gijlieden houden zult tusschen Mij en tusschen u en tusschen uw zaad na u: dat al wat mannelijk is, u besneden zal worden; en gij sult het vleesch uwer voorhuid besnijden: en dat zal tot een teeken zijn van het verbond tusschen Mij en tusschen u.« (Gen. 17 : 7—12)

De uitvlucht, dat dit verbond met Abraham en zijn zaad gesloten, alleen gelden zou voor de vleeschelijke afstammelingen uit Abraham, d.w.z. voor Israel, en alleen betrekking zou hebben op de bezitting van Kanaäan, houdt natuurlijk geen steek. Het verbond, dat God de Heere hier met Abraham oprichtte, was niet een tijdelijk, maar een *eeuwig* verbond, de inhoud van dit verbond was niet de belofte, dat Abraham en het volk uit hem geboren Kanaäan zou bezitten, maar dat God de Heere zijn God en de *God van zijn zaad* zou zijn. De Apostel Paulus zegt dan ook uitdrukkelijk, dat het teeken der besnijdenis aan Abraham geschonken werd tot een *zegel der gerechtigheid des geloofs*. En dat dit verbond niet alleen Abraham gold en zijn vleeschelijke nakomelingen, maar allen geloovigen, ook die uit de heidenen zouden geroepen worden, blijkt uit wat de Apostel er op volgen laat: »opdat hij een vader zou zijn van allen die gelooven in de voorhuid zijnde, teneinde ook hun de rechtvaardigheid toegerekend wordt«. (Rom. 4 : 11)

Dat het teeken der besnijdenis, dat naar Gods ordinantie aan de kinderen des verbonds gegeven moest worden, dus volstrekt niet alleen een »nationaal teeken« was, een uiterlijk kenmerk om hen van de heidenen te onderscheiden, maar wel degelijk een teeken en zegel van de genade Gods, een *sacrament*, lijdt dan ook geen twijfel. Het teeken zelf duidde dit aan, want de afsnijding van de voorhuid zag op de »besnijdenis des harten«, zooals de profeten onder Israel telkens verklaarden. En dat dit teeken thans onder de Nieuwe bedeeling vervangen is door het teeken van den doop verklaart de Apostel in Colossensen 2 : 11 en 12. Want tot de Colossensen, die geen joden maar heidenen waren, wordt gezegd, »dat zij in Christus besneden zijn met eene besnijdenis, die zonder handen geschiedt in de uittrekking van het lichaam der zonde des vleesches door de besnijdenis van Christus.« En vraagt men den Apostel, wanneer dan deze geestelijke besnijdenis heeft plaats gehad, dan antwoordt hij: »toen zij met Hem d.i. met Christus begraven werden in den doop, in welken zij ook met Hem opgewekt zijn.«